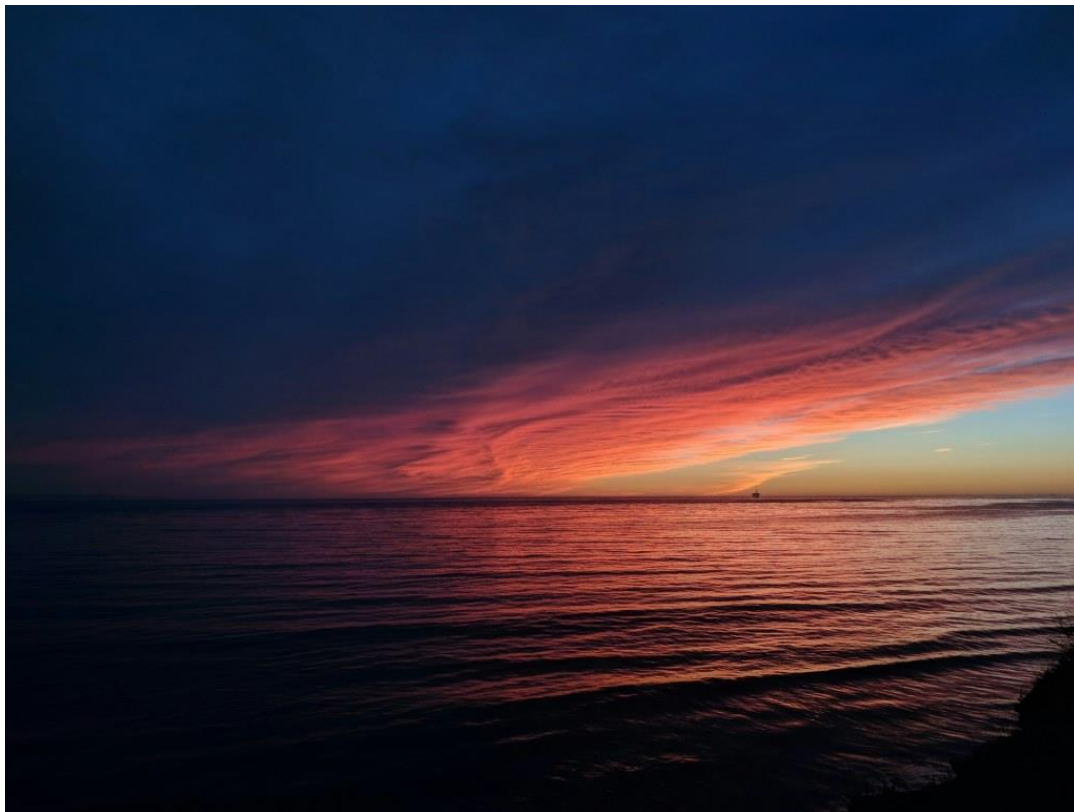

עדנה גורני

עורכת מדור שירת הסביבה

ציטוט מומלץ

גורני ע. 2023. מגזרות נייר / ליאור
מעין. אקולוגיה וסביבה 14(4).

מרחק פסיקה ממני ים / ואני לא רואה ים / ויש בי ידיעת ים בלי ים / ויש בי שקט בלי ידיעת שקט

מגזרות נייר / ליאור מעין

23 בינואר, 2024

גיליון חורף 2023 / כרך 14(4)

[שירת הסביבה](#)

חשך הוא דבר די מדהים

היש ישנו – אתה יודע את זה

אבל אין לו שום זכר

מרחק פסיקה ממני ים

ואני לא רואה ים

ויש בי ידיעת ים בלי ים

ויש בי שקט בלי ידיעת שקט

מולי הרחש של היש

שני קצוות של היות בודד

קְשִׁישׁ יֵשׁ

נְקֻשָּׁאִין

פְּתָאם, נְקֻדַּת אור יוצאת לעולם וְכֹאמֶה הַמְּדָה בּוֹרְאֵת אוֹתוֹ

מֵתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אֲשֶׁה עִם קִיאָק

מְנַסֶּה לְחַזֵּר לְחוּף

מתוך: ליאור מעין, 2023. מה שיש עכשיו. הוצאת "אפיק" וכליל מקום.

בין המילים

השיר 'מגזרות נייר' מתאר התרחשות מוכרת ופשוטה לכאורה. מנקודת מבטו של מתבונן אנושי, בחושך אין זכר לִישׁ. ואכן אצל בני אדם מודרניים, החוש הדומיננטי הוא חוש הראייה. בעלי חיים אחרים (כולל אולי בעבר ההומינידים הראשונים) מצוידים בחוש שמיעה מצוין ובחוש ריח מיוחד ביותר. תנשמת, למשל, מסוגלת לצוד מכרסם קטן בחשכה מוחלטת, כשהיא מסתמכת על חוש השמיעה. לכן היא לא הייתה מסכימה עם הדובר בשיר – גם בחושך ישנן תזכורות רבות לִישׁ, עולם שלם. גם עטלפי חרקים היו חולקים על הקביעה האנושית – הם מצוידים במנגנון איכון הד. מנגנון דומה של סונאר ביולוגי קיים גם אצל דולפינים ולווייתנים מסוימים, ומאפשר להם לנווט, לאתר מזון ואף לתקשר עם בני מינם ממרחקים גדולים מאוד. אפשר לסכם ולומר כי הִישׁ רווי רחשים, קולות וריחות נוסף על הדברים שרואים.

הדובר בשיר מודע כמובן למגבלות החושיות של בני האדם, שמהלכים בעולם כבדי ראייה, כבדי שמיעה ותתרנים – בהשוואה לחושים של בעלי חיים אחרים. אבל הוא בוחר ללכת לכיוון אחר – לידיעה שאינה כרוכה בקליטת מידע חושי על הסביבה. אף על פי שלִישׁ אין זכר – אני יודע שהוא ישנו. אף על פי שאיני רואה ים, אני יודע שהים ישנו. ולהפך – יש בי שקט בלא ידיעת השקט. הצמצום, שבהתחלת השיר "אין לו שום זכר", מתרחב לטווח האפשרי הגדול ביותר – בין היש לאין, בין האור לחושך, בין הכול ללא כלום, בין חיים למוות. ובתוך הידיעה הזאת מתברר לא רק שהאדם איננו מרכז היקום, אלא שההבנה שלו איננה חיונית לעולם. היש ישנו גם כשהחושך יורד וְלִישׁ אין זכר. היש ישנו גם אם אין אדם שרואה אותו – ייתכן שמכך גם נובעת תחושת הבדידות של המתבונן בין היש לאין.

בסיום חוזר הדובר בשיר לחוש הראייה – נקודת אור מגיחה מתוך החושך, כלומר מתוך האין, אל העולם, ואף בוראת אותו, כי את האור אפשר לראות והוא מאיר על סביבתו. היש, שלא היה לו זכר, נברא עתה במילים של המשורר הבורא – "אישה עם קיאק מנסה לחזור לחוף". ואכן, בסיפור הבריאה האור הוא הראשון להיברא במילים מתוך התהום והחושך: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אור – וַיְהִי אור.

ליאור מעין מזכיר לנו שהתבוננות שמובעת במילים היא תמיד סובייקטיבית, ולכן הטבע הוא תמיד יש וגם אין, כי איננו יודעים דבר על נקודת מבטו של הטבע ועל מהותו העמוקה בלא קשר לבני אנוש. איננו יודעים דבר על נקודות המבט של כל היצורים החיים, ויש בכך גם ללמדנו ענווה אל מול העולם, המורכב לאין ערוך מאשר הוא נראה מנקודת מבטנו.